

gang van deze est Josia met ren en laatste n bij Megiddo rk, maar toen Golgotha was we Testament. van Josia! En van het Oude goed uit deze l: 8 geestelijk gidde gestraft n volk; Jezus van Zijn volk, niet naar de anaën, de versche Megiddo gestreden om ver Openb. 16 nieuw-testa- of hoogte van enis der kerk alleen van de Zo wordt de ok onze strijd ezus Christus, zouden zien en n en daardoor is ook de ge Schrift van FRANCKE.

MAAL LEVEN

arbeid

chapsidee.

ideeëncomplex en de positie nze eeuw on- avolgende wij- den is nu gaan „wij” zich su- e van het als t het absolute is zelfstandige d in de voor- t oordelen, dat gesproken kan „gij”-verhouding alleen bestaan ontwikkelings- gt, zoals men ap eerst recht neenschap, dat van alle men- verstraalt alles ar toeneming vereenkomstig enkeling. Prof. emd geschrift: erschenen, van (blz. 39). Het

is nu dat gevaar, dat op zeer ernstige wijze het menselijk leven onzer dagen bedreigt en steeds meer bedreigen gaat, het gevaar van de gemeenschap, van de exclusieve overheersing der gemeenschap. Dat gevaar van de gemeenschap bedreigt ons nationale leven, waar het van dat leven het nationaal-eigene tracht te doen inruilen voor het nieuwe van het federaal Europese en wereldverbondene. Dat gevaar tast in onze tijd aan de positie van de patroon en de ondernemer in het algemeen, die geplaatst worden tegenover een arbeidsgemeenschap, die haar rechten meent te mogen opeisen, en die zelfs bij monde van wetenschappelijke woordvoerders beweert, dat die positie als behorend eigenaar of beheerder in opdracht van eigenaars, een verouderde is; alleen de ondernemingsgemeenschap zou in deze tijd zijn overgeleverd en uitsluitend toekomstige waarde bezitten. Dat gevaar van de gemeenschap hangt dreigend boven de bedrijfstakken van ons vaderland, die men tot vaste, gesloten constructies wil samensmeden, zowel die der middenstanders als die der industrie, alles met publiekrechtelijke bevoegdheden voor de bewindvoerders, die deze product- en bedrijfsschappen gaan leiden. Dat gevaar van de gemeenschap dreigt ook daár, waar langs de weg der functionele decentralisatie of der corporatieve staatsgedachte, het gehele maatschappelijke leven in afhankelijkheid van de Staat steeds meer wordt gebracht en voor zover het reeds in die positie verkeert, wordt gehouden. Dat gevaar van de gemeenschap bedreigt ook de christelijk sociale actie, die hen, die politiek voor de doorbraak gekozen hebben, in haar rijen opneemt en van geen band der kerkelijke belijdenis wil weten; het getal der gemeenschap gaat heersen over de Christelijke Wet der gemeenschap. Dat gevaar der gemeenschap komt ook over de Christelijk politieke partijen, waar zij de band met hen, die in het sociale de relatie met de aanhangers der doorbraakidee publiek handhaafden, wensen aan te houden. Het Verband van Sociale Beweging of van Politieke Partij wordt zo overheersend ook daár, waar principiële bezwaren en moeijheden zich opdringen en om oplossing roepen. Zo wordt in onze dagen de verhouding tussen enkeling en gemeenschap in sterke mate ontwikkeld en veilig gesteld zelfs ten koste van de enkeling. Beginselen gaan wijken voor belangen, belangen der gemeenschapstotaliteit.

In dit alles nu is werkzaam, vaak onvermoed, toch dezelfde zoeven geschetste idee van de overschatting van de gemeenschap. Er moge nog zoveel verschil gaan optreden in de wijze van benoeming van die gemeenschap, al naar gelang men er een mystieke, ethische of ook existentialistische fundering aan poge te geven, wij staan hier voor één en dezelfde wijsgerige complex van gedachten. Deze filosofische ideologie is ook bij mannen als Barth en Brunner aan het woord. Van Barth is de uitspraak: „Die Humanität jedes Menschen besteht in der Bestimmtheit seines Seins als Zusammensein mit den anderen Menschen”. (De humaniteit van ieder mens bestaat in het bepaald-zijn van zijn zijn als samen-zijn met de andere mensen) (Kirchl. Dogm., deel III, 1, p. 280). Emil Brunner wijdt in zijn werk „Das Gebot und die Ordnungen”, 2e boek, 1e deel, een kleine 50 bladzijden aan „der Einzelne, die Gemeinschaft und die Ordnungen”, waarbij hij zich in dezelfde geest uit als Karl Barth, wanneer hij poneert, dat de mens „nur durch ein Du ein menschliches Ich werden kann” (slechts door een „gij” een menselijk „ik” kan worden). In zijn „Der Mensch im Widerspruch” zegt hij op blz. 290 ongeveer hetzelfde als hij betoogt: „Gott hat den Men-

schen so geschaffen, dass der Einzelne immer nur durch den Anderen, dass das Ich nur durch das Du, Ich werden kann” (God heeft de mens zo geschapen, dat de enkeling altijd slechts door de ander, dat het „ik” slechts door het „gij” ik worden kan). Als hoogste ideaal ziet hij het „Mitsein in Liebe”, waarbij het „ik” maar niet tot zijn recht komt, maar waarbij de „in sich verschlossene Ichheit aufgesprengt und für das Du geöffnet” wordt (blz. 313) (de in zich opgesloten ikheid opengestoten en voor het „gij” geopend wordt). Ook hier dus het zeer nadrukkelijk op de voorgrond stellen van het gemeenschaps-aspect. In het licht van het voorgaande zal men de verwantschap met de nieuwere ontwikkeling van het wijsgerig denken in onze eeuw, als geschetst in de ik-gij-verhouding, gemakkelijk kunnen ontdekken.

Wanneer wij ons nu verder uitsluitend zullen gaan bezig houden met de idee van de gemeenschap in de arbeid, dan moge het voorgaande ertoe hebben geëind, om ons bij die arbeid dit bewust te doen zijn, dat, wanneer op het gebied van de maatschappelijke arbeid, gelijk op vrijwel alle levensgebieden in onze dagen algemeen het gemeenschaps-aspect opvallend geprononceerd naar voren komt, daarbij sterk in rekening moet worden gebracht, ook daar waar een zekere christelijke, aan Barth en Brunner ontleende inkleding aan de zaak wordt gegeven, dat niettemin hier bepaalde, wijsgerige ideeën uit deze en de voorgaande eeuw aan dit alles ten grondslag liggen en er de feitelijke stuwkracht aan geven.

Ook wanneer wij het zullen hebben over de gemeenschap in de arbeid, zal die grote, alles bepalende Christelijke gemeenschap der heiligen niet uit onze gedachten en uit ons gezichtsveld mogen geraken. Wij zullen het ons bewust dienen te zijn, dat Gods Woord enkeling en gemeenschap, bepaalt en normeert, wanneer wij in Galaten 6 die beiden in hun relatie ons voorgehouden zien: „Verdraagt elk anders moeijlichkeiten, zo zult gij de wet van Christus vervullen. Want indien iemand zich verbeeldt, dat hij iets is, en het niet is, dan vergist hij zich zeer”; met het andere woord: „Ieder moet zijn eigen werk toetsen; dan zal hij slechts voor zichzelf stof tot roem hebben en niet voor een ander. Want ieder zal zijn eigen last dragen” (Gal. 6:2-4). P. GROEN.

Boekbespreking

„Gedenken en Voortgaan.” Referaten Hemelvaartsdag Ned. Bond van (vrijgem.) Jong.-Ver. op Geref. Grondslag. Bureau: Abstederdijk 315. Utrecht.

Met bijzonder genoegen heb ik de hier gebundelde referaten, „een dankbare gedachtenis aan de personen en de arbeid van de overleden hoogleraren Schilder en Holwerda”, gelezen.

Ds H. Knoop sprak over Hebr. 13:7: „Blijft denken aan uw voorgangers en volgt hun geloof na”; Ds J. Kamphuis over: „Messiaanse Keurcorpskeuze”, de heidenlijsten in 2 Sam. 23 en 1 Kron. 11. Beide redevoeringen zijn sober en beheerst van tekening, zonder geforceerdheid of opschroeverij; de aandacht wordt niet vastgelegd op wat mensen praesteerden, maar op Jezus Christus, de Koning der Kerk; ze leiden het denken en dus ook het gedenken in zuivere banen, want beide referenten spraken uit het hart

het daarvoor te vinden zou zijn. De doorbraak is een idee, een illusie van een groep fantasten! Let maar eens op, men zal daar nog een poosje over zeuren, maar dan is het uit! En niemand zal er meer aan denken, laat staan over praten. Dat kruid tiert niet in de vaderlandse bodem.

Ja, zo sprák men. Maar nu zijn de feiten te hard, te ontuchtend. Er is doorbraak. Doorbraak is zelfs troef. Men kan het niet meer loochenen.

Maar daar komt nog wat bij. Het is zo triest, dat men de doorbraak pas ziet nu die in harde cijfers vlak voor ons staat. Nu de doorbraak zich door en bij de stemmen heeft gedemonstreerd!

Toen ik deze dingen overdacht, herinnerde ik mij een woord van de bekende Otto Weber. Deze spreekt ergens over de gigantische crisis, die heel het west-europese cultuurleven reeds tal van jaren doortrekt en verwoest. En daarbij maakte hij toen de fijne en juiste opmerking, dat de overgrote massa van deze crisis pas toen enig besef kreeg, toen ze zich óók in het economische leven manifesteerde! Dat wil zeggen: toen de mensen haar in hun bezit, in hun eten en drinken begonnen te merken. Voor de diepste oorzaken en de feitelijke verwoesting welke deze crisis in het leven der Europese mensheid reeds had aangericht, hadden ze nimmer oog, maar toen die crisis zich ten slotte ook in hun boterham liet bespeuren, ja, toen gingen ze eindelijk beseffen, dat er toch wel wat gaande was!

Is het zo óók niet met de heel het leven aantastende doorbraak, welke als een enorme verwoestende macht het nederlandsche volksleven aantast? Nu hij zich eindelijk óók in de machtsconstellatie,

der Schriften. Daarbij een stijl, die aanstonds aanspreekt en de interesse wekt en vasthoudt; ook is hier 't vermogen, door lemand eens aldus omschreven: to put proper words in proper places.

Ds Knoop, als hij de opwekking in Hebr. 13 toelicht, blijkt rekening gehouden te hebben met de tijd: het is hemelvaart geweest, Christus treedt op als hemelse Donateur met feestdonaties (Ef. 4:8); in Zijn gans vrije genade geeft Hij bijzondere ambtsdragers (Ef. 8:11), die van bijzondere betekenis zijn voor heel het levensbestaan der kerk: in hun dienstwerk maken zij bekwaam tot de door Christus gewilde bediening van het ambt aller gelovigen. En de oogst van hun ambtsdienst blijft; als ze gestorven zijn, blijkt hun dienst niet afgesloten, maar mogen wij ze zien als erfstaters, wier erfenis rendabel dient gemaakt in de vervulling van het profet-priester-koningschap, waarvan ook de hoogleraren Schilder en Holwerda in een crisistijd van verval het voorbeeld gaven; hun geloof hebben wij na te volgen in geloofsvertrouwen.

Ds Kamphuis handelde tegenover Saul's afvallige, anti-theocratische, anti-christelijke keurcorpskeuze (1 Sam. 22:7, 8), wijl genomen uit eigen stam en eigen geslacht, dus uit eigen vlees en bloed, over de keuze van David, geschied uit heel Israël, zelfs uit Hethieten, Arameërs en Filistijnen; mannen, gewillig gemaakt en bereid (al weten we dit niet van allen, P. D.) om te voeren de oorlogen des Heren (1 Kron. 11 vs 15—19, 12:18). Hierin is Christus Jezus bezig, die Zijn kerk bracht tot de glorie van Pinksteren en haar thans oproept tot de worsteling, niet (voornamelijk) tegen bloed en vlees, maar (ten diepste) tegen de overheden, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de geestelijke wezens der boosheid in de hemelen omhoog (vert. Greijdanus). In die strijd stonden Schilder en Holwerda naar Christus' keuze, vooraan; zij onderkenden zeer scherp de kerksituatie, wezen concreet de looper der frontlijnen aan, stredden tegen valse ironiek en vlagvertoon.

Voor een lief ding wilde ik, dat deze referaten een plaats vonden in elk gereformeerd gezin, en dat ze werden gelezen en hun inhoud betracht. Wat daarin geboden wordt kan niet alleen onze jonge mensen, maar heel 't gereformeerde volk verder brengen. P. D.

Besluiten van de Generale Synode der Geref. Kerken, gehouden te Kampen 1951. Uitgeverij J. Boersma, Enschede.

In een „Ten Geleide” zegt de samensteller, Ds H. Bouma van Assen, dat aanvankelijk gedacht werd aan de mogelijkheid om een tweede uitgave te bezorgen van de door hem verzorgde „Kerkenordering van de Geref. Kerken in Nederland”, maar dat men uiteindelijk besloot ook ditmaal nog een supplement te doen verschijnen.

In een keurig uitgegeven boekje van 110 bladzijden vindt men hier de Kamper Synodebesluiten bijeen; de tekst is ontleend aan de gestencilde Acta, door Ds J. van Bruggen welwillend afgestaan. Boven elk besluit wordt vermeld bij welke bladzijde van de zoëven genoemde kerkenordering het aansluiting vindt.

Mij ontbreekt in mijn vacatieverblijf de gelegenheid, dit (tweede) Supplement te toetsen op het punt van nauwkeurigheid, maar ik meen, mij in dit geval wel te mogen bedienen van een argumentum ad verecundiam. En wie in het verleden dergelijke arbeid van Ds Bouma controleerde, zal zeker geneigd zijn, deze gunstige mening te onderschrijven.

Daarom: zeer hartelijk aanbevolen!

P. D.

of S.G.P. zou tal aanhangers en heeft ver- V.V.D. Dat de doorbraak, deel van haar zowel in socia- erschijnsel, dat

st oog op het at de A.R. en den stemming n ook ernstig kort zijn ge- realiseren, dat rbraak niet is

e kringen van Juni zo duide- adering, welke d van de ver- laatstet thema laatste maan- rtijen. Riep Mr de christelijke erde, dat „de ijkste feit was, achten. „Voor- cies, maar ook het land is de maald ten koste H.U.

e doorbraak is zij werkt door.

Aan de confessionele politiek is een slag toegebracht door de kiezers. De gevleugelde partijen hebben enerzijds aan de zuiver conservatieve partijen, anderzijds aan de duidelijk progressieve P.v.d.A. stemmen moeten afstaan, tienduizenden stemmen.”

En het partijbestuur van de P.v.d.A. riep in zijn overwinningmanifest de overlopers uit het confessionele kamp toe:

„Voor de Partij van de Arbeid zijn deze verkiezingen van 1952: DE VERKIEZINGEN VAN DE DOORBRAAK. Onze hartelijke gelukwensen gaan uit naar onze partijgenoten van de Rooms-Katholieke Werkgemeenschap en van de Protestant-Christelijke Werkgemeenschap in de Partij van de Arbeid. Voor de hele partij, maar voor hen in het bijzonder, is deze uitslag de overwinning van een grote constructieve staatkundige gedachte.”

Men ziet het: aan alle zijden erkent men, dat het grote feit van 25 Juni is: de voortgang van de doorbraak.

Wanneer men de reacties op de verkiezingen uit de protestants-christelijke kring bestudeert, kan men een gevoel van teleurstelling niet overwinnen.

Vooreerst: eindelijk, eindelijk gaat men er iets van zien, dat de doorbraak een feit is. Herhaaldelijk werd betoogd, vooral bij voorgaande verkiezingen, dat het met die doorbraak, ondanks alle beweringen van het tegendeel, toch maar niets gedaan was! Wie daaromtrent in het geheel niet rustig waren, werden overstemd, ja, soms zelfs overschreeuwd! Wat doorbraak, zo riep men, „ons volk” wil daar niets van weten! Het is principieel te goed geconfijt, dan dat